

(המשך מעמוד 48)

של ויל קארל, והיתה צוללת אורגיה של צבעים מוסיקה, אבל לא יותר מבריה צעובה כחזית האקולוגית, שם הוא ניסה להצחיק על כוונות לכת.

כנהוג בסיכום שנתי זה, לא הנפילות העצובות הן שמעניינות, ואף לא הסרטים הרעים שאיש לא ציפה מהם להיות משהו אחר, אלא דווקא אותן עצמות יוקרתיות, שהכל מצפים להן בכליון עיניים.

כך למשל, היה גאנדי. כסרט פירסומת לעירוד התיירות בהודו, זה היה דווקא סרט לא רע. כסרט הסכנה המעביר מיספר נתונים יסודיים על רמות של מאהטמה גאנדי, אין אליו הרבה טענות. אולם כל ניסיון להתייחס אל הסרט כיותר מזה, נועד לכישלון. ריצ'ארד אטנבורו מתכונן במנהיג ההודי הרגול האילו היה אל, ולא בשורודם, ולכן הופך הסרט להיות עבודת אלילים, ובכך הוא חוטא למטרה עצמה, שכן גדולתו של גאנדי היתה דווקא בניצחון רוח האדם, ולא בהפצת תורה מיסטית הנעזרת בכוחות על-טבעיים. לא המאבק של האיש כדי להתגבר על עצמו, לא העוני המחפיר של הודו אשר ירכן אותו בדרכו, ולא הצרדים השנויים במחלוקת באישיותו שהפכו אותה למרתקת כל כך, באים לידי ביטוי כסרט הזה. אטנבורו יצר סרט נקי, מצוחצח, מבריק וסטאנדרטי, שאינו נברל במאומה (לבד מהתקציב אולי) מסרטים אחרים, שנעשו בהומנה כדי לפאר דמויות הרבה יותר

מיסלצון בתעלומת הברדלח מחיזון

מפוקפקות מגאנדי. בכך נעשה לאיש הגדול הזה, שירות רע.

ההתחזות של השנה

תואר "הסרט המרגיז ביותר של השנה" מגיע ללא ספק לכיסופיה של רוניקה פוס, סירטו הפלניארוני של ריינר ורנר פאסבינדר. בין אם סבורים שהילד הנורא הזה של הקולנוע הגרמני, שהלך לעולמו לפני שנה, הוא גאון או רמאי, אין ספק שסרטיו תרמו הרבה לעיצוב הקולנוע הגרמני החדש, אבל, ככל שהתרכז יותר בתיקון פירקי ההיסטוריה הגרמנית המודרנית, כך החלו מתגלות אצלו נטיות מסוכנות. סרט זה, המטפל באמצע שנות החמישים, ובגורלה של כוכבת קולנוע מימי המילחמה, נארקומית שהסס צריך להשכיח ממנה את התדרדרות הקאריירה שלה, הוא לכאורה סתם דרמה קולנועית, למעשה, הסרט מציג את פני גרמניה החדשה, כסרף לפי יהודים שואפי נקם. אשר עשו יד אחת עם האמריקאים, כדי להחוס את כל אצרות האמנות והממון של הגרמנים, וכדרך זו לשלם להם כגמולם, אף אחד מן התירוצים של פאסבינדר, שהושמעו גם כיום עם העולם הזה (זו תגובה טבעית של היהודים אחרי מה שעוללו להם) אינו יכול לשנות את פני המינשר הגזעני הזה, ודווקא משום שהוא בא מצד מי שהיחודה עם חוגי השמאל המתקדמים בגרמניה, הוא מסוכן בליכך. המחצת השנה היא קלטת אנשי החותול של פול שרר, האיש שרבים סברו כי הוא מן הכוחות האחראים לריעונו ולחזיונות חדשה בקולנוע האמריקאי. שרר, תרסיאי של סקורסוה (נהג מונית) בימאי בזכות עצמו (כרך למבוגרים כלבד), ניסה לחזר אל הסיגנון שבו הוליווד עשתה פעם נפלאות — סרטי האימים. סיפורו של אדם הוופר היה טורפת בכל פעם שהוא מתנה אהבים היה כבר להצלחה גדולה כחילת שנות ה-40 (בנימו רוברט ויז) ושרר חזר לסיפור עם

רוג'ר מור ב"אוקטופוס" ובובת אדם מחזיקה בבובת תמנון

ואינו מתחיל אפילו לגלם רמות של ממש, לא של גיבור טראגי ולא של נבל חביב (שתי אפשרויות שהיו סבירות במקרה זה, במידה שווה). אך נראה כי עיקר תפקידו כסרט זה היה לחשוף את המודות והוא זאת ללא מעצורים.

אורגיה של הלקאה עצמית

הופעות מרשימות לא היו חסרות השנה, לעתים אפילו טובות מן הסרטים שבתוכם שולבו. כך, למשל, רוברט דהנירו וג'רי לואיס, שני טיפוסים מנוגדים ומבריקים באותה המידה, בסירטו המרתק, אבל הכלתי-שלם של מארטין סקורסוה מלך הקומדיה. כך גם פול ניומן במלודרמה המיטפתית המוגזמת למדי של סינטי לומט, פסק דין, וכמוכן, אי-אפשר להתעלם מן הווירטואוזיות המדהימה של ראסטין הופמן, כגבר המתחזה לאשה בטוטסי. היה זה אולי המיבצע המישחקי המרשים ביותר של השנה, דווקא בשל הדיוק, האיפוק והתבונה שבה הוא מטפל בתפקיד כמעט בלתי-אפשרי זה. עוד אפשר לציין את השחקן הכושף הצעיר בעל הלשון החלקלקה, אדי מרפי, ב-48 שעות. מרפי הוא תגלית השנה מהרבה בחינות, וכבר מצפה לו בשער קאריירה פורחת. יש בהחלט מקום לציין גם את אד הוסקינס, המפתח כסרט המתח הבריטי יום ששי הארוך, אישיות המוכירה מאוד, במריצה ובנחישותה, את אדוארד ג'יי רובינסון בשיאו.

הופעה אחת העמדה את כל השחקנים האחרים בצל, ולא הותירה אפילו צופה אחד אדיש. הגיבור הזה אינו יפהדותא, מותר אפילו לומר שהוא מכוער, גוף, ומתנועע בכבוד, ובכל זאת הוא החמור, הסימפטי ואולי אפילו האנושי מכל הגיבורים של הקולנוע, השנה. שחקן השנה הוא איטי. גם בין השחקניות הרשימה מכובדת מאוד. ג'ולי אנדריוו הפגינה וגוונים חרשים ביכולתה המיקצועית בויקטור/ויקטוריה. מריל סטריי נעלמה שוב כדי שסופי אוויסטובסקה, דמותו הרמיונית של ויליאם סטיירון, תופיע על המסך בבחירתה של סופי, שתי שחקניות פולניות, יאדוויה יאנקובסקה-ציאסלסק וגראצינה שאפולובסקה סייעו בידי הבימאי קארולי מאק לגשף בנושא עדין כמו לשבית מאחרי מסך-הברזל הן עשו זאת ברגישות ובכישרון מפליא, דבר וויגנר הצעירה התגלתה כבעלת כישורים דראמטיים וקומיים גם יחד, עם קמפוז מקסים של אנטורה, כסרטי כמו קצין וגנטלמן מצד אחד, וסימטת האשליות מצד שני.

בתואר שחקנית השנה נרמה כי החובה להכתיר את ג'סיקה לאנג, ולו רק משום שהצליחה להתגבר על שני תפקידים שמקשים

איווק ב"שובו של הגדי" חמודון

כוונות להצביע על המשמעות הפסיכולוגית (החיה הטמונה בכל אחד מאיתנו). תחת להותיר לדמיון את החלקים המוזועים יותר של הסיפור, ולעסוק באמת במשמעות המטאפיסית שלו, גולש שרדר לנחלים של רם ולתיאורים יוואליים מפורטים שבהם נאסטטיה קינסקי ומאלקולום מקדואל הופכים חתולי-פרא לפני המצלמה, וכך הופכים את הפסכודריאליזם הזה למגוחך. עם צוות כמו שעמד לרשותו, חייב היה שרדר להוציא משהו יותר מהצגת חרדה רוחה זו. ההתחזות של השנה שייכת לעד כלות הנשמה. הגירסה הראשונה היתה מהפכנית, כשאן לוק גודאר עשה אותה. מאחר שהבימאי החדש, ג'ים מקברייד, ידוע כמאור גולה בחוגי המתחרת הקולנועית האמריקאית, סביר היה להניח שהחוויה ממתנה מעבר לפינה. אך לא דובים ולא יער. כל המקוריות וההברקות של גודאר נעלמו כלא היו, וזה אך טבעי, כי בינתיים השתמש בהם כל העולם. את מקומם תפס בימיו מסורבל ומיושן, החושף את הסיפור בכל מיגבלותיו האיומות והאופנתיות. ההימור הנכון היחיד כסרט הזה היה ריצ'ארד גיר, נושא חלומותיהן הכמוסות של נשות העולם ככל הגילים. גיר, שכבר סחף לפני כן, השנה, את המלודרמה האמריקאית לשיאים חדים בקצין וגנטלמן (למרבה המול, שם ידע הבימאי טיילור האקפורד את גבולות הטעם הטוב), נתון כאן פורקן חופשי לעצמו, משתולל כמות נפשו.

ורועים לכל אורכם ולצאת כשניהם מנחת. בטוטסי (עבור הופעתה כסרט זה קיבלה אוסקר על תפקיד מישנה), תחת להיות בלונדית יפה וקצת מטופשת — וזה היה קל מאוד במיסגרת הנתונה — היא היתה אשה צעירה, חמה, מלאת ניגודים, החצויה בין קאריירה ורגשות, בין חובות ודחפים. במיוחד בלט כשרונה של לאנג כפראנסס, סיפור חייה האומללים של השחקנית פראנסס פארמר. התסריט חטא בחד-ממדיות משוועת, כאשר הגיבורה היא קורבן שהכל מתעללים בו. אם לא ג'סיקה לאנג, זאת יכולה היתה להיות אורגיה של הלקאה עצמית של הוליווד, שהיתה מעמידה אפילו את אמא היקרה (על חיי ג'וז' קראפורד) בצל. בזכות לאנג הוארו צדדים רבים של הרמות, שהתסריט כמעט שכח אותם. היא העניקה בהופעתה ממדים שונים, אמיתיים ונכונים. עבור הבובה הדוגמנית שתינתה אהבים עם קינג קונג, לפני שנים מעטות בלבד, אין זה הישג מבוטל כלל וכלל.

הופעת השנה

בין שחקני המישנה אפשר לציין את הופעתו משובת-הנפש של ראול ג'וליה, כרועה-הצאן הערמומי בסערה, תפקיד קטן שמררך הטבע נועד לגנוב את ההצגה מן הכוכבים. קשה לא להתפעל משובו למסך של סינטי פולאק כשחקן, כדמות האמרגן של הופמן בטוטסי, שיבה שלא נעשתה מרצון, אבל הגיבה פירות משעשעים מאוד. אולם עלה על כולם — ואולי זאת באמת הופעת השנה בכל הקאטגוריות — רוברט פרסטון, בתפקיד ההומוסכסואל המודקן בויקטור/ויקטוריה. פרסטון ראו ליתואר שחקן-המישנה של השנה. אפשר אולי להתווכח ולומר שתפקידו היה כמעט ראשי, אבל אם נקבל את הגדרות הוליווד (גם שם היה מועמד לאוסקר על תפקיד מישנה) אין ספק שזה המקום ההולם אותו. אותה תערוכת של פאתוס וליגלוג, של פיקחות שנונה ורגשיות עמוקה, דורשים שחקן בעל כישורים יוצאים מן הכלל, וכל מה שסופר על פרסטון בתיאטרון, אבל לא נראה מעולם בקולנוע (אם כי מהומה בהוליווד רמו לכיוון זה), התאמת כאן.

בין שחקניות המישנה היתה ג'ולי האגרטי הרמות הבולטת ביותר בששה של וודי אלן בקומדיה סכסית בליל קיץ. למרות שהיתה הפחות מנוסה שבכולם. עוד בלטה סנדרה ברנרדט המתחילה, שציירה דמות מאימת ומפחידה באמת של מזדנבת ("גרופי"). כסרטי של מרטין סקורסוה מלך הקומדיה. אולם דווקא לקראת סוף השנה באה התגלית האמיתית, לינדה האנט, שחקנית נמוכת קומה המגלמת את ביילי קוואן, הצלם האנדרוויי שמנסה למצוא שפה משותפת עם המעריב שכנה בצל הסכנה. אין כמוה הראויה להיות שחקנית מישנה של השנה. המתחרה הקרובה אליה ביותר היא לסלי-יאן וארן, הבלונדית הלא-יכליכך מטומטמת מן הסרט בויקטור/ויקטוריה.

הענקים שהלכו

יא-ראשור לסיים בלי להספיד שניים מגדולי הקולנוע שהלכו השנה לעולמם. האחד, ג'ורג' קיקוקה, שהמשיכו לעבוד עד יומם האחרון ולמרות גילו המופלג (היה בן 84 במותו) הוכיח שלא נס ליחה, הן בבימוי שחקניות — מומחיותו מאז ומתמיד — והן בחושי קולנועית. סירטו האחרון היה עשירות ומפורסמות. שהוקרן במשך תשמ"ג. סצינת ההתעלסות של ז'אקלין ביטט בחדר השירותים של המטוס בוודאי לא רומזת על היותו מיושן או שמרני, ואילו מי שחקה של קאנדיס ברנז, כסופרת מהוללת ומתוסככת, ראוי בהחלט להיכלל בין ההישגים של השנה. השני הוא לואיס בוניואל, אחד הענקים האמיתיים של הקולנוע בכל הזמנים, אדם שברכים שונות הצביע על האבסורד של החיים בכל סרטי, איש שידע להיפטר מכל השגינות החולפיים של הקולנוע, כדי להגיע לשפה הפשוטה, התכליתית, המפתיעה והמרתקת ביותר של המדיום הזה, אייב שובע של המיסס הדתי ושל כל מימס אחר שמוכר חלומות אבסורדיים (לכן פנו לו עורף גם השמאל וגם הימין), בקיצור, גאון של ממש. סרטי האחרונים היו מבטים צנונים, סארקסטיים, של חכם המתבונן באנושות הגועשת, ממגדל השננה שלו, כשהוא אומר בגלוי כי בגלוי אינו צריך לחשוש ממאומה. אין ספק שאילו היתה כקשתו מתממשת והיה ניתן לו ציאתו מן הקבר, פעם ככמה שנים, כדי לרכוש עינתו בקיסוק הקרוב ולשוב עימו אל מנות הנצח שלו, יכול היה בוניואל להמשיך ולחייך בספיקו, כי פני העולם טבע האדם ממשכים להיות אבסורדיים כשהיו, מאז ומתמיד. עדנה ורן סינר